

Türkiye’de Talep Tahminlerinde Olan Yanılgılar Ne İçin Kullanılıyor?

TAHMİNLERDEN NÜKLEER
KANDIRMACASINA

Nedim Bülent Damar
EMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı

Ülkemizde elektrik enerjisinin planlaması ve merkezi bir plan çerçevesinde elektrik üretim tesislerinin devlet tarafından yapılması sisteminden 2001 yılında vazgeçilmiş ve hızla geliştirilen serbest piyasa koşullarında elektrik enerjisinin üretimi ve dağıtımının yapılması sitemine geçilmiştir. Her ne kadar yasa gereği 2001 tarihinden sonra tüm üretim tesislerinin özel sektör eliyle yapılması benimsenmiş ise de daha sonra yasaya yapılan çeşitli eklemeler ile devlet eliyle de elektrik üretim tesisi yapılması hususu tekrardan yasaya eklenmiştir.

En son olarak 2013 yılında çıkartılan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Yasası ile elektrik tesislerinin özel sektör yanında devletin kendi başına veya ortaklığında veya anlaşmalar yolu ile elektrik üretim tesisi yapabileceği hususu yasallaştırılmıştır.

Liberal ekonomi taraftarı olan ve elektrik enerjisinin tüm üretim ve dağıtım tesislerinin özelleştirilmesini kendisine şiar edinmiş olan bugünkü hükümet kendi ilkelerine aykırı olan bu yasaları, özel sektörün yanaşmadığı veya büyük oranda riskli gördüğü alanlarda devlet eliyle yatırım yapabilmek veya yaptırabilmek için çıkarmaktadır. Yani özel sektörün yatırım yapılmasını riskli bulduğu alanlarda devlet Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının parasını yatırmakta bir risk görmeyerek bu tür riskli yatırımları yapmak için bu yasaları çıkartmıştır.

Yalnız Türkiye değil, tüm dünyada elektrik enerjisi üretiminde riskli bulunan en önemli alan nükleer santrallerdir. Nükleer santral yatırımları için hemen hemen hiç bir banka kredi vermemektedir ve eğer verirse de devlet garantisi talep etmektedir. Bunun yanında bu tesisler sigorta şirketleri tarafından sigorta edilmemektedir. Bankalar ve sigorta şirketleri özel kuruluşlar olduklarından nükleer santral tesisleri konusunda ortaklarının paralarını riske atmamaktadırlar ve bu konuda istisnalar çok azdır. Ancak Türkiye gibi nükleer santral tesis yapılmasında ısrar eden bazı ülkelerde hükümetler kendi vatandaşlarının paralarını riske atarak bu yatırımları sigorta ettirmeden bile yapılması kararlarını almaktadırlar.

Bugün dünyada hemen hemen tüm gelişmiş ülkeler içerdiği riskler nedeni ile ya nükleer santral projelerinden tamamen vazgeçerek yeni nükleer santral yapmama veya mevcutları kapatma (azaltma) kararları almışlardır. Bugün yapılmakta olan nükleer santralların tamamına yakını ise gelişmekte olan ülkeler tarafından devlet kredileri ile yapılmaktadır. Yapımları on yıllardır sürmekte olan bir takım diğer nükleer santralların ise devlet kredi ve destekleri ile tamamlanmasına çalışılmaktadır.

Hal böyle olup nükleer santralların devlet eliyle yapılması konu olunca yapılan yatırımları halka şirin gösterme ve

muhtemel karşı çıkışları önlemek amacı ile devletler nükleer santral yapımının gerekçelerini halka anlatabilmek için çeşitli yollara başvurmakta ve halkı bu yönde ikna etmeye çalışmaktadırlar.

Devletlerin nükleer santral yapma gayretleri tüm dünyada nükleer santraldan elektrik üretimine karşı olanların direnişleri ile karşılaşmaktadır. Çeşitli araçlar yanında devletlerin kullandığı en etkili propaganda aracı ülkenin elektrik enerjisine ihtiyacı olduğu, elektrik talebinin büyük bir hızla arttığı ve bu talebin ancak nükleer santrallar ile karşılanabileceği kriteridir.

Bu kriter yurdumuzda yalnızca nükleer santrallar için değil, devletin yapılmasına karar verdiği veya izin verdiği her türlü elektrik üretim aracı için kullanılmaktadır.

Ülkemizde elektrik talep tahminleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından öngörülen kriterlere uygun olarak Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) tarafından yapılmaktadır. Konu TEİAŞ’ın her yıl yayımlamakta olduğu “Kapasite Projeksiyonları” isimli yayınlarda şu şekilde yer almaktadır:

“4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda olduğu gibi, yeni 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile de, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan talep tahminleri esas alınarak piyasa katılımcılarına yol göstermek amacıyla, Şebeke Yönetmeliği çerçevesinde Üretim Kapasite Projeksiyonunu hazırlamak üzere Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ) görevlendirilmiş olup,....”

Dolayısı ile TEİAŞ tarafından yayımlanan bu raporlarda yer alan ileriki yıllara ait elektrik talep tahmin rakamları devletin rakamları olarak kabul edilmektedir. Zaten bu raporlar dışında da bu konuda pek fazla resmi belge yoktur. Tüm kamu ve kamu nitelikli kurumlar yaptıkları araştırmalarda ve yatırım kararlarında TEİAŞ’ın adı geçen raporlarını gerekçe olarak göstermektedirler.

Kapasite Projeksiyonlarında 2021 Yılı Tahminleri

2021 ve 2023 yılları kapasite projeksiyonları açısından önemli bir tarihtir. 2021 yılı bugünkü hükümet tarafından Akkuyu Nükleer Güç Santrali’nin (NGS) Ruslarla yapım anlaşmaları imzalandığı günlerde santralin devreye alınacağı yıl olarak ilan edilmiştir. 2023 yılı ise Cumhuriyet’in 100. yılı olarak çeşitli hedeflerin gösterildiği ve bu arada elektrik tüketiminin de 500 milyar kilovat saat (kWh) olacağını birçok kez dile getirildiği tarihtir.

Bilindiği gibi 2002 yılında iktidara gelen AKP, 2007 yıllarında nükleer santral konusunu yeniden gündeme taşımış ve çeşitli işlemler ve karmaşık bir takım ihale prosedürleri ve yasalardan sonra Rusya ile hükümetler arası bir anlaşma

imzalanmış ve Akkuyu'da Rusya'nın sahibi olduğu bir Yap-İşlet-Sahip Ol (Built, Operate and Own) modeli NGS ile sonuçlandırılmıştır.

Daha sonra yine aynı yıllardaki elektrik enerjisi talebi gerekçe gösterilerek aynı Yap-İşlet-Sahip Ol yöntemi ile Japon-Fransız-Türk ortaklığı ve devlet alım garantisi ile Sinop'ta bir nükleer güç santrali yapılacağı ilan edilmiştir. Akkuyu NGS ve Sinop NGS'nin hemen hemen aynı tarihlerde devreye alınarak elektrik üretimine başlayacağı öngörülmektedir.

Her iki NGS'nin de aynı tarihlerde devreye girecek olması ve Devletin her iki nükleer santralin yapımı için de gerekçe yaptığı elektrik enerjisi talebi ve bu yıllardaki talebin ancak nükleer santrallerle karşılanabileceği gerekçesinin doğruluğunu anlamak için, 2021 yılları için yapılan elektrik talep tahminlerini ve elektrik tüketim artışlarını incelemek gerekmektedir.

Tablo 1: 2004-2013 Yılları Türkiye Elektrik Sistemi Puant Güç Ve Enerji Tüketimi

	Puant Güç Talebi (Mw)	Artış (%)	Enerji Tüketimi (Gwh)	Artış (%)	Min.Yük (Mw)	Min.Yük / Puant Yük Oranı (%)
2004	23485	8,1	150018	6,3	8888	38
2005	25174	7,2	160794	7,2	10120	40
2006	27594	9,6	174637	8,6	10545	38
2007	29249	6,0	190000	8,8	11100	38
2008	30517	4,3	198085	4,3	10409	34
2009	29870	-2,1	194079	-2,0	11123	37
2010	33392	11,8	210434	8,4	13513	40
2011	36122	8,2	230306	9,4	14822	41
2012	39045	8,1	242370	5,2	13922	36
2013	38274	-2,0	248324	2,5	14800	39

Tablo 1'de Haziran 2014 tarihli, TEİAŞ APK Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan Türkiye Elektrik Enerjisi 5 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu (2014-2018) isimli raporda yer alan 2004-2013 yılları arası elektrik tüketimini gösteren veriler yer almaktadır.

Bu tablodan görüleceği üzere 2004-2013 yılları arası ortalama elektrik tüketim artışı yüzde 5.87 olmuştur. 10 yıllık toplam tüketim artışı ise 98.3 milyar kWh'tir. Yani enerji tüketiminde ortalama yıllık 10 milyar kWh'e yakın bir artış olmaktadır. Maksimum talep edilen güç rakamına bakıldığında ise 2004-2013 yılları arası ortalama artış yüzde 5.92'dir. 10 yıllık toplam puant güç artışı ise 14 bin 789 megavat (MW) olarak belirtilmiştir. Yani maksimum güç talebinin karşılanması için yıllık güvenilir gücü yaklaşık 1500 MW olan yeni santrallerin devreye girmesi gerekmektedir. Doğal olarak yıllık artışlardaki gelişmeler dikkate alınarak gerçek güç değerleri hesaplanmalıdır; ancak bu hesaplamalarda milli gelir artışının yüksek olduğu yıllarda hızla artan elektrik tüketim talebinin son yıllardaki milli gelir artış hızının yüzde 2-4 arasında olduğu ve elektrik tüketim artışının da buna paralel olacağı gerçeği dikkate alınmalıdır.

Nitekim 2013-2014 yılı elektrik tüketim artışı da resmi olmayan rakamlara göre milli gelir artışına paralel olarak yüzde 4 civarında (yaklaşık 256 milyar kWh) olarak gerçekleşmiştir.

Bu bilgiler çerçevesinde 2021 yılını özel olarak incelersek TEİAŞ'ın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı direktifleri çerçevesinde 2021 yılı sonrası için vermiş olduğu elektrik talep tahmin rakamlarına bakmamız gerekmektedir.

Kapasite projeksiyon raporları 10 ve daha sonra 5 yıllık olarak hazırlandığından 2021 yılı resmi tahminleri bu raporlarda 2012 yılından itibaren yer almaya başlamıştır. Bu raporlarda verilen 2021 yılı değerleri Tablo 2'de ve grafiklerde verilmiştir.

Tablo 2'deki verilerin daha net anlaşılabilmesi ve 2021 yılı için yapılan 2012 ile 2014 yılı talep tahmin arasındaki düşüşün açıkça görülebilmesi için TEİAŞ tarafından 2021 yılı için öngörülen 3 değişik varsayımdaki elektrik tüketim talepleri, MWh olarak grafiklerde verilmiştir.

Tablo 2: 2021 Yılı İçin TEİAŞ Kapasite Projeksiyonlarında Esas Alınan Tüketim Ve Puant Güç Talep Değerleri

Kapasite Projeksiyon Yılı	Elektrik Talebi (Mwh)			Puant Güç Talebi (Mw)		
	Baz Talep	Düşük Talep	Yüksek Talep	Baz Talep	Düşük Talep	Yüksek Talep
2012		424.780	467.260		65.440	71.985
2013	397.660	362.130	430.510	61.260	55.790	66.320
2014	376.150	348.840	414.670	57.940	53.730	63.880

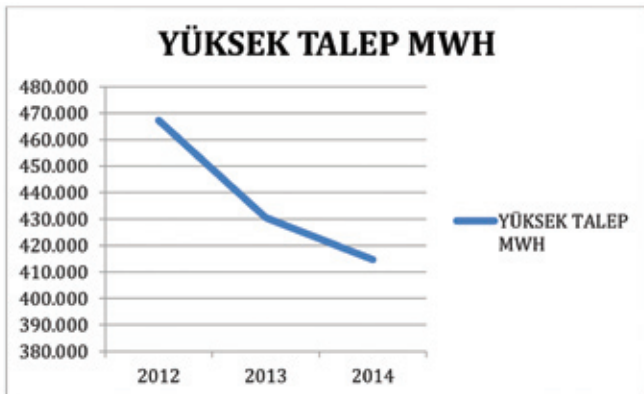
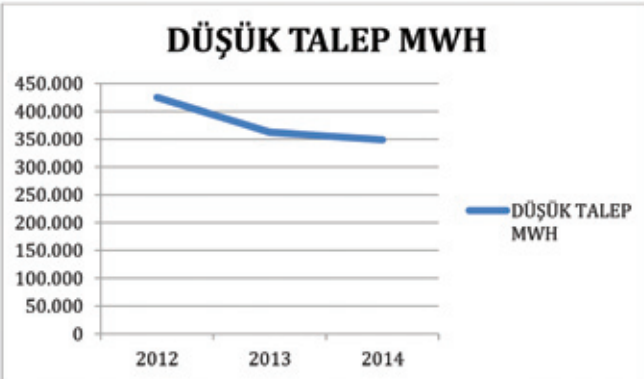
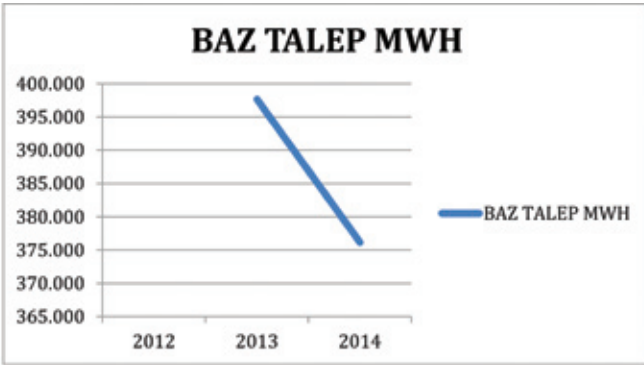
Tablo 3: 2021 Yılı İçin TEİAŞ Kapasite Projeksiyonlarında Esas Alınan Tüketim Ve Puant Güç Talep Değerleri

Kapasite Projeksiyon Yılı	Tüketim (Milyon Kwh)		Puant Güç (Mw)	
	Düşük Talep	Yüksek Talep	Düşük Talep	Yüksek Talep
2012	424.780	467.260	65.440	71.985
2013	362.130	430.510	55.790	66.320
2014	348.840	414.670	53.730	63.880
FARK	-75.940	-52.590	-11.710	-8.105
YÜZDE FARK	17,88	11,25	17,89	11,26

Grafiklerde ve Tablo 2’de açıkça görüleceği üzere Devlet 2021 ila 2014 yılları arasında geçen kısa sürede 2012 yılı için öngördüğü elektrik tüketim talebini çok önemli oranda düşürmüştür. Düşen miktarlar ve oransal değerleri Tablo 3’de yer almaktadır.

2012 ila 2014 yılları arasında 2021 yılı elektrik tüketim talep tahminleri yüksek talep tahmininde 52 bin 590 MWh, düşük talep tahmininde ise 75 bin 940 MWh miktarlarında düşürülmüştür.

Bilindiği gibi Akkuyu NGS’nin gücü 4 bin 800 MW, yıllık üretimi ise 38 bin 400 MWh olarak, Sinop NGS’nin gücü 4 bin 480 MW, yıllık üretimi ise 35 bin 840 MWh olarak planlanmaktadır. Yani iki nükleer güç santralından elde edilmesi planlanan elektrik üretimi 74 bin 240 MWh’dır. Bu üretim rakamları santralların kesintisiz yılda 8 bin saat çalışması esas alınarak öngörülen rakamlardır ve yüzde 90’ın üzerinde emre amadelik öngörülerek yapılmıştır. Halbuki nükleer santralların başka ülkelerdeki pratiklerinde emre amadelik oranı yüzde 80’ler civarındadır.

Grafik: Yıllara Göre 2021 Yılı Tüketim Talep Tahmin Değişimi

Yine de verilen rakamlar dikkate alınsa bile değişen 2021 yılı talep tahmin rakamlarına bakıldığında düşük talep tahmininde her iki santrala da gerek olmadığı açıkça görülmektedir. Çünkü 2021 yılı talep tahmini 2014 yılında 2012 yılına göre her iki santralin yıllık üretiminden daha fazla miktarda düşmüştür. Puant güç talebi olarak bakıldığında da aynı durum söz konusudur.

Bu analiz yapılırken düşük talep tahminini göz önüne almak daha gerçekçi olacaktır, çünkü düşük talep tahminleri yapılırken ortalama yıllık yüzde 4.4 civarında bir artış serisi kullanılmıştır. Bu rakam son yıllardaki gelişmelere ve tüketim artış trendi göz önüne alındığında yüksek talepte artış yüzdesi olarak kullanılan yüzde 6’nın üzerindeki rakamlardan daha gerçekçidir.

Yukarıda anlatılanlar ve Devletin kendi raporlarından alınan rakamlar ile ortaya çıkan gerçekler nükleer santrallar için olumlu bir kamuoyu yaratmak için devletin kamu malı bile olmayan nükleer santrallar için ne kadar çok manipülasyon yaptığını ortaya koymaktadır.

Bu santrallara gerekçe yaratmak için resmi kurum raporlarına yanlış bilgiler yerleştirilerek, kamuoyuna “Bu santrallar yapılmaz ise elektriksiz kalacağız” denilmekte ve nükleer santrallar tek çıkış yolu olarak gösterilmektedir. Böylece bu santrallara karşı oluşabilecek muhalefet, yanlış bilgi ile savuşturulmaktadır. Suni olarak kurulan veya kurdurtulan bazı yapıların eline verilen bu bilgiler halkın yanıltılması için resmi ve değişmez belge olarak kullanılmaktadır.

Bugün nükleer santrallar ile ilgili hangi yazıya bakarsanız bakın yazıların tamamı “Türkiye’nin hızla ve yüksek oranda artan elektrik talebi” cümlesi ile başlamaktadır. İçerisinde her gelişen toplum için göreceli olarak doğru olan elektrik talebinin artış gösterdiği kısmi gerçeğini taşıyan bu cümle ülkemizde tüm nükleer santral tartışmalarında sanki gerçekmiş gibi kullanılmış ve nükleer santral yapımı için birinci ve vazgeçilemez gerekçe olarak kullanılmıştır.

Bu gerekçeler kullanılarak Akkuyu ve Sinop NGS’lerle ilgili anlaşmalar yapılmış, imzalar atılmış ve yapım hazırlıkları başlamıştır.

Devletin bugünkü yöneticilerine göre artık Akkuyu ve Sinop nükleer güç santrallarının yapımı için yollar açılmış ve engeller ortadan kalkmıştır. Kamuoyu oluşturulmuş ve elektriksiz kalmamamız için nükleer santralların yapılmasına başlanmıştır.

Bundan sonra Devlet artık yazının başında belirtilen “piyasa katılımcılarına yol göstermek” görevinin gereklerini yerine getirmek için talep tahminlerini gerçeğe yaklaştırmak ve tahminleri yenilemek yoluna gitmiştir.

Böylece piyasa katılımcılarına yani özel sektör elektrik üretim tesisi yatırımcılarına “Bakın 2021 yılı elektrik talep tahminlerinin gerçekçi değerleri bu yeni değerlerdir. Ona göre yatırım planlarınızı yapın, biz devlet olarak nükleer santrallara alım garantileri verdik, eğer siz o yıllara yatırım yaparsanız ürettiğiniz elektriği satamayabilirsiniz” demektedir.

Bu düşünce ve yönetim tarzında toplum söz konusu değildir. Toplumun elektriği çevreye uyumlu, yaşam riski olmadan ucuza alması ilkeleri konu edilmemektedir.

Bugünkü yöneticiler bu çalışma şekilleri sonucunda kendi yapmış oldukları yasanın birinci gerekçesi olan topluma, çevreye uyumlu ve ucuz elektrik enerjisi sağlanması ilkesi ile taban tabana zıt uygulamaları hayata geçirmektedirler. Talep tahmin raporlarını da bu uygulamalarının bir aracı olarak kullanmaktadırlar. ■